

B.K. BIRLA CENTRE FOR EDUCATION

SARALA BIRLA GROUP OF SCHOOLS
A CBSE DAY-CUM-BOYS' RESIDENTIAL SCHOOL

ANNUAL EXAMINATION (2025-26) SANSKRIT

Class : VIII

Date:14.03. 2026

MASTER SCHEME SET-B

Duration : 3.00 Hrs

Max. Marks : 80

प्रश्न 01. गद्यांशान् ध्यानेन पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत । (गद्यांश को ध्यान से पढ़कर प्रश्नों के उत्तर दीजिए।

(अ) एकपदेन उत्तरत। (केवल प्रश्नद्वयम्)

1X2=2

i. प्रश्न: — बालकः कस्य भक्तः आसीत्?

उत्तरम् — ईश्वरस्य

ii. प्रश्न: — ईश्वरः बालकं किम् आदेशं दत्तवान्?

उत्तरम् — शिलापसारणम्

iii. प्रश्न: — परिश्रमात् बालकस्य शरीरं कथम् अभवत्?

उत्तरम् — बलवत्

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत। (केवल प्रश्नद्वयम्)

2X2=4

i. प्रश्न: — बालकः ईश्वरस्य आदेशं कथम् पालनं कृतवान्?

उत्तरम् — बालकः ईश्वरस्य भक्तः आसीत् तथा तस्य ईश्वरे दृढः विश्वासः आसीत्। ईश्वरः स्वप्ने तं शिलाम् अपसारयितुम् आदेशं दत्तवान्।

ii. प्रश्न:— जनाः बालकं किम् अकथयन्? तेषां वचनानां बालके कः प्रभावः अभवत्?

उत्तरम् — जनाः बालकं अकथयन् यत् शिलायाः अपसारणम् असम्भवम् अस्ति तथा वृथा परिश्रमः न कर्तव्यः। सः कार्ये संलग्नः अभवत्, यद्यपि अन्ते सः निराशः अभवत्।

iii. प्रश्न: — ईश्वरः बालकं किम् उपदेशं दत्तवान्? कथायाः का शिक्षा अस्ति?

उत्तरम् — ईश्वरः बालकं अवदत् यत् संसारे किमपि कार्यं निष्फलं न भवति। एषा कथा अस्मान् शिक्षयति यत् परिश्रमः, धैर्यम् तथा विश्वासः जीवने महत्त्वपूर्णाः सन्ति, तथा नरः कदा कदा परोक्षं लाभं प्राप्नोति।

(स) भाषिककार्यम्। (भाषा संबंधी कार्य।) (केवल प्रश्नत्रयम्)

1X3=3

i. 'दृढविश्वासः' शब्दे सन्धिः कः?

उत्तरम् — (क) स्वर सन्धिः

ii. 'अमन्यत' इति क्रियापदस्य कालः कः?

(क) वर्तमानकालः (ख) भविष्यत्कालः

उत्तरम् — (ग) लङ् लकारः (भूतकालः)

iii. 'शिलम्' इति पदे का विभक्तिः?

उत्तरम् — (ख) द्वितीया

iv. 'बलवान्' इति शब्दस्य विलोमपदम् किम्?
उत्तरम् — (ग) निर्बलः

(द) अस्य गद्यांशस्य उचितं शीर्षकं लिखत ।
परिश्रमस्य फलम्

खण्ड ख

रचनात्मक कार्य (15 अंकात्मकः)

प्रश्न 02. मञ्जूषायाः समुचितानि पदानि चित्वा पत्रं पूरयित्वा उत्तर पुस्तिकायां पुनः लिखत -

½X10 =5

प्रेषकः — रामः

दिनाङ्कः — २-२-२०२६

प्रिय मित्र,

सस्नेहम् नमस्काराः।

अहं अहम् कुशलः अस्मि। आशासे त्वम् अपि कुशलः सि।

अस्माकं विद्यालये समारोहः सम्पन्नम् अभवत्।

अहं मनःपूर्वकम् अध्ययनं करोमि।

माता-पिता च सुखिनः सन्ति।

त्वं शीघ्रं माम् आगच्छ।

इति मम पत्रम्।

भवतः स्नेही

रामः

प्रश्न 03. 'दीपावली' इति विषयमधिकृत्य मञ्जूषायां प्रदत्तपदानां सहायतया संस्कृतेन एकं अनुच्छेदं लिखत-

1X5=5

मञ्जूषा

(होली, उत्सवः, फाल्गुनमासे, भारतवर्षे, जनाः, मिलित्वा, वर्षेः, क्रीडन्ति, हर्षः, उल्लासः, प्रेम, सौहार्दम्, मित्रता, वैरभावः, नश्यति)

होली भारतवर्षे प्रसिद्धः उत्सवः अस्ति। अयं फाल्गुनमासे आचर्यते। अस्मिन् पवित्रे दिने जनाः मिलित्वा परस्परं वर्षेः क्रीडन्ति। सर्वेषां मुखेषु हर्षः तथा उल्लासः दृश्यते। एषः उत्सवः प्रेम, सौहार्दम् तथा मित्रता वर्धयति। होलीदिने जनानां मनसि स्थितः वैरभावः नश्यति। अयं उत्सवः समाजे एकतां जनयति, अतः होली सर्वेषां जनानां अत्यन्तं प्रियः उत्सवः अस्ति।

अथवा

पञ्चसंस्कृतवाक्येषु मञ्जूषापदसहायतया अधः दत्तं चित्रवर्णनं कुरुत।

i. अस्मिन् चित्रे मार्गस्य पार्श्वे बस्-स्थगनम् दृश्यते।

ii. एकः पुरुषः हस्ते फलानां टोकरं धारयति।

iii. अन्यः जनः पत्रिकां पठन् तिष्ठति।

iv. केचन जनाः बस्-समिपे स्थित्वा वार्तालापं कुर्वन्ति।

v. मार्गस्य पार्श्वे एका लघु-दुकानं अस्ति, तत्र विक्रेता वस्तूनि विक्रयति।

प्रश्न 04. अधः एका कथा लिखिता अस्ति। तस्यां कानिचित् पदानि रिक्तानि सन्ति। मञ्जूषायां दत्तानि पदानि सहायतायै ।

तानि पूरयित्वा कथां पुनः उत्तरपुस्तिकायां लिखत।

½X10 =5

(शिक्षां रामः सोनां शान्ति व्यापारेण धनम्, स्वयं, चेतयन्ति, जनाः, आर्थिकं)

अथवा

CL_8_ ANNUAL_EXAM_SANSKRIT_SET-B_MS_2/5

निम्नलिखितम् संवादं मञ्जूषाप्रदत्तपङ्क्ति-सहायतया पूरयित्वा पुनः लिखत।

- i. मम हस्ते पुस्तकम् अस्ति।
- ii. आम्, अहम् पाठशालायाः छात्रः अस्मि।
- iii. आम्, अहम् गृहपाठं पठितुं गच्छामि।
- iv. अहम् उद्यानं प्रति गच्छामि।
- v. गृहपाठसम्पादनम् अद्य अपराह्णे अस्ति।

खण्ड ग

अनुप्रयुक्त व्याकरणम् (25 अंकात्मकः)

प्रश्न 05. मञ्जूषायां प्रदत्तैः अव्ययैः सहायतया वाक्यानां रिक्तस्थानानि पूरयत – (प्रश्न चतुष्टयम्)

1X4=4

1. छात्रः अत्र पुस्तकालये गच्छति।
2. एकदा रामः सीताम् दर्शनं कृतवान्।
3. अहं संस्कृतम् एव पठामि।
4. माता सदा क्रीडायां आनन्दं करोति।
5. यदा अर्जुनः धनुर्धरः आसीत्।

प्रश्न 06. स्थूलपदानाम् 'प्रकृतिप्रत्ययः' पृथक् संयोगाय शुद्धं उत्तरं चित्वा उत्तरपुस्तिकायाम् लिखत। (प्रश्न चतुष्टयम्) 1X4=4

- (i) बालकः उद्यानं (क्त्वा + गम्) गत्वा क्रीडितवान्।
- (ii) छात्रः पाठशालायाः पुस्तकं (क्तुम् + पठ्) पठितुम् इच्छति।
- (iii) सदा विद्यार्थी अध्यापनं (अधिगत्य) अधिगत्य अभ्यासं करोति।
- (iv) माता भोजनं (कृत्वा) कृत्वा गृहं गच्छति।
- (v) रामः वनं (तुमुन् + द्रष्टुम्) द्रष्टुम् गच्छति।

प्रश्न 07. शब्दरूपान् आधृत्य निर्देशानुसारम् उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत – (प्रश्नचतुष्टयम्)

1X4=4

- i. छात्रः विद्यालये पाठः पठति।
- ii. छात्रः शिक्षकस्य मम प्रश्नं पृच्छति।
- iii. वृक्षाः सुन्दराः पुष्पाणि सन्ति।
- iv. बालकाः मित्रैः खेलं कुर्वन्ति।
- v. रमा गायिकया गायनं कृत्वा नृत्यति।

प्रश्न 08. धातुरूपानुसारं विकल्पेभ्यः उत्तरं चित्वा वाक्यानि प्रपूर्य उत्तरपुस्तिकायां पुनः लिखत – (प्रश्न त्रयम्)

1X3=3

- i. (ग) क्रीडन्ति
- ii. (ग) पठामि
- iii. (ख) पृच्छतु
- iv. (ग) गास्यति
- v. (ग) अकुर्व

प्रश्न 09. अधोलिखितेषु पदेषु उचितं पदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयित्वा वाक्य शुद्धिं करोतु - (प्रश्न त्रयम्) 1X3=3

- i. (ख) मातया
- ii. (ख) बालकाः
- iii. (क) पुस्तकम्
- iv. (ख) उद्याने
- v. (घ) सख्या

प्रश्न 10. अधोलिखितेषु वाक्येषु अङ्केषु दत्तं समयं संस्कृतशब्दैः उत्तरपुस्तिकायां लिखत- (प्रश्न त्रयम्)

1X3=3

- (1) सुमितः (7:30) — सार्धसप्तवादने प्रातः क्रीडति।
- (2) माता (9:15) — सपादनववादने भोजनं पचति।
- (3) अहं (12:00) — द्वादशवादने भोजनं खादामि।
- (4) सायंकाले (5:45) — पादोनषड्वादने भ्रमणं करोति।
- (5) रात्रौ (10:30) — सार्धदशवादने अध्ययनं करोति।

प्रश्न 11. अधोलिखितेषु वाक्येषु अङ्केषु दत्तं संख्यायै उचितं संस्कृतपदं चित्वा लिखत- (प्रश्नचतुष्टयम्)

1X4=4

- i. पञ्चविंशतिः
- ii. द्वादश
- iii. त्रिशतः
- iv. सप्त
- v. अष्टचत्वारिंशत्

खण्ड घ

पठितावाबोधनम् (30 अंकात्मकः)

प्रश्न 12. अधोलिखितं गद्यांश पठित्वा निर्देशानुसारं प्रश्नान् उत्तरत-

(अ) एक पदेन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्)

½X2=1

- i. पादकन्दुकक्रीडायां विश्वप्रसिद्धः कः अस्ति?
उत्तरम् रोनाल्डो
- ii. पादकन्दुकक्रीडायाः जन्म कुत्र अभवत्?
उत्तरम् इंग्लैण्डदेशे
- iii. प्रत्येकस्मिन् दले कियन्तः क्रीडकाः भवन्ति?
उत्तरम् एकादश

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)

1X2=2

- i. पादकन्दुकक्रीडा कथं भवति?
उत्तरम् पादकन्दुकक्रीडा द्वयोः दलयोः मध्ये भवति।
- ii. क्रीडकाः कन्दुकं कथं नयन्ति?
उत्तरम् क्रीडकाः पादाभ्यां कन्दुकं नीत्वा परस्परं गोलं कुर्वन्ति।
- iii. पादकन्दुकक्रीडायाः विकसितरूपं कदा निश्चितम् अभवत्?
उत्तरम् पादकन्दुकक्रीडायाः विकसितरूपं १८६३ तमे वर्षे निश्चितम् अभवत्।

(स) यथा निर्देश उत्तरत -

1X2=2

- i. (ख) सचिन तेंदुलकरः
- ii. (ग) द्वौ
- iii. (घ) इंग्लैण्डदेशे

प्रश्न 13. अधोलिखितं पद्यांश पठित्वा निर्देशानुसारं प्रश्नान् उत्तरत-

(1) एकपदेन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)

½X2=1

- i. केवलं पुस्तकीय विद्या किमर्थम् न उपयुज्यते ?
उत्तरः न विद्या
- ii. श्लोके 2 प्रथमः गुणः कः ?
उत्तरः उद्यमः
- iii. एतेषां षट् गुणानां उपस्थितिरेव कस्य सहाय्यं लभ्यते ?
उत्तरः देवः

(2) पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)

1X2=2

- i. केवलं पुस्तकीय विद्या च परहस्तगतं धनम् किमर्थं न विद्या कथ्यते ?
उत्तरः केवलं पुस्तकीय विद्या च परहस्तगतं धनम् कार्यकाले न उपयुज्यते, तस्मात् न सा विद्या न तदधनम्।
- ii. एतेषां षट् गुणानां नामानि कानि ?
उत्तरः उद्यमः, साहसं, धैर्यम्, शक्तिः, विद्या च पराक्रमः एते षट् गुणाः दर्शिताः।
- iii. एतेषां गुणानां उपस्थितिरेव कः सहाय्यं करोत् ?
उत्तरः एतेषां गुणानां उपस्थितिरेव देवः सहाय्यं करोत्।

3) निर्देशानुसारम् उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)

1X2=2

- i. "पुस्तकस्थ विद्या कथं अर्थं वदति" ?
उत्तरः (ख) पुस्तकीयज्ञानम् केवलं

ii. द्वितीयश्लोके निम्नलिखितेषु कः गुणः न अस्ति ?

उत्तर: (ग) आलस्यं

iii. श्लोकानां मुख्यं संदेशं किम् ?

उत्तर: (ख) विद्या गुणश्च विना सफलतां न लभ्यते (

प्रश्न 14. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा निर्देशानुसारं प्रश्नान् उत्तरत-

(अ) एकपदेन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयं)

1/2 x 2=1

i. कः विद्यालयं न आगच्छत ?

ii. भवानस्य किम् अर्थम् अस्ति ?

iii. गीता का वदति ?

(ब) पूर्ण वाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयं)

1x2=2

i. शिक्षकः कस्य विषये किञ्चित् वक्तुम् इच्छति ?

ii. केण कारणेण जनाः अस्वस्थाः भवन्ति?

iii. प्रातः उत्थाय किम् करणीयम् ?

(स) यथा निर्देश उत्तरत -

1x2=2

i. अवस्थाः केण कारणेण भवन्ति ? रेखान्तिक शब्दे किं वचनम् अस्ति ?

(ख) बहुवचन

ii. प्रातः उत्थाय ईश्वरं स्मृत्वा मातरं – पितरं च नमेत | रेखान्तिक शब्दे का विभक्ति अस्ति ?

(ग) चतुर्थी

प्रश्न 15. अधोलिखित वाक्येषु रेखांकित पदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत –

1X4=4

i : वयं भारतस्य विषये पठितुम् इच्छामः ? उत्तर: कस्य

ii : चिरायुः चलचित्रं पश्यति ? उत्तर: किं

iii : निम्नजनाः विघ्नभयः कार्यारम्भं न कुर्वन्ति ? उत्तर: कैः

iv : खिन्नः धनिकः केशान् अकर्षयत् | उत्तर: कान्

v : मृतसिंहस्य अस्थीनि दृष्टवन्तः| उत्तर: कानि

प्रश्न 16. अधोलिखितश्लोकांशान् यथायोग्यं मेलयत –

1X4=4

क	ख
विद्या ददाति विनयं	विनयाद्याति पात्रताम्
अलसस्य कुतो विद्या	अविध्यस्य कुतो धनम्
कार्यकाले समुत्पन्ने	न सा विद्या न तद्धनम्
एते षट् यत्र तिष्ठन्ति	तत्र देवः सहायकः

प्रश्न 17. मंजूषातः समुचितपदानि चित्वा अधोलिखितश्लोकस्य अन्वयं पूरयित्वा पुनः लिखत -

1/2X4=2

i) अन्वयः-(विद्या, धनं, मित्रं, सुखं) ii) (धैर्यं, श्रुतम्, सर्वं, रिपुः)

प्रश्न 18. अधोलिखितकथां मञ्जूषायां प्रदत्तपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पुनः लिखत-

1/2X10=5

i. चत्वारो, ii. मित्रभावेन, iii. बुद्धिहिना iv. शास्त्र, v. लाभः,
vi. विदेश vii. शिलाखम् viii. प्रथमः ix. बुद्धिः x. बुद्धिरुत्तमा |

*****